

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

Kdor od doma ne gré, domú ne pride: hajdimo tedaj po svetu in oglejmo si ga, da pridemo — domú.

V Avstrii je vsakdanji govor in pisarjenje o novih naredbah in prenaredbah; ta hvalisava to in uno, da je Avstrija nad vse, drugi pa sopet vse graja, da ne more biti slabeje kakor je v Avstrii. Kaj hoče pri tem početi neskušen in nepraktičen človek? In v Avstrii je nepraktičnih ljudi le premnogo, nekaka teorija je v obče zavladala: projektira in teorizira se, pa projekti ostanejo večidel na papirji in teorija v šoli (ako je še to), stvar pa se kreče po starem kopitu. Dosti je sopet takih, ki vse tuje cenijo, bodi še taka šara, vse domače pa brez premislika zametavajo.

Vsakdo mora pritrditi, da je vse to veliko zlo za obče blagostanje, tedaj tudi premislika vredno, kako bi se temu ali unemu v okom prišlo.

Spremljaj me, dragi čitatelj, iz Avstrije v druge države; tam najbolje vidiva, kar imava domá dobrega ali napačnega.

Denar je sedaj „nervus rerum gerendarum“ povsod; s tem se morava dobro oskrbeti, ako hočeva čez mejo, inachi nama veliki „pasus“ malo koristi. Pa denar, in posebno avstrijski, kako težko ga je sedaj dobiti, in vendar, kako nicimen je: srebro in zlato je v Avstrii redko kakor bele vrane, in bankovci so „lažnjivi“, kar je „ažio“ iznajden. Kupiva si v Pragi pruske bankovce ali „kassenscheine“ in potem hajdiva v Draždane ter premišljujeva tam o avstrijski denarni stiski. Pa kako bi mogel popotnik v Draždanih, kjer je toliko znamenitega videti, na tako misel priti. Da! ogledal sem si znamenitosti od „grünes gewölbe“ do črnih kotlov, pa zamislil sem se vendar le v avstrijsko denarno stisko — akoravno, hvala Bogu, mene ni lomila — ker videl sem in dobil, ako sem zmenjal kak prusk bankovec, le avstrijski nov srebern denar. Kako to, da je na Saksonskem toliko avstrijskega srebra? To premišljeva je zadel sem na dva glavna vzroka avstrijske denarne stiske, namreč: zanemarjeno obrtnijo in nesrečni ažijo. Avstrija je v napredku dalječ za kraljestvom saksonskem zaostala in to posebno v obrtnii, kar je Saksoncem na veliko korist. Saksonija ima na 272 □ mil. 2,100.000 stanovnikov, kateri večidel pri živi in umni obrtnii na maloplodni zemlji še v občem blagostanji živijo; nasproti pa, na pr. lepa in toliko od narave nadarjena Štajarska živi na 390 □ mil. komaj 1,100.000 ljudi in kako je v sedanjih okolinostih obče blagostanje!? — Ako človek (izvzemši Česko) obrtniško življenje v Avstrii in Saksonii promotruje, dozdeva se mu, kakor da bi Avstrija roke križem držala in gledala, kako majhna Saksonija marljivo dela — pa potem drago kupuje izdelke in zeva pri praznem žepu, med tem ko Saksonec se muhljivo smehljaje avstrijsko srebro na svoj kupček spravlja. Veliki del obrtniškega in kupčijskega blaga, pri katerem se more reči, sramota je, da se to domá ne pripravlja, prihaja za drag denar iz Saksonije. Trgovec plačuje to blago s srebrom, da ga v Avstrii dobi, plača na bankovce ažio, in koliko to znaša v veliki kupčii! Avstrijanec je s svojim denarjem vedno na ledu, dokler na bankovec tolike procente plačuje ali dolguje.

Poleg obrtniških izdelkov je še eden glaven faktor, kateri iz Avstrije srebro pobira, in to so knjige. Menda ne rečem preveč, da je v Avstrii polovica knjig iz Nemčije in to se vé, največ iz Saksonije; koliko se pa za te potrosi! Dokler je ažio, kuje Avstrija srebrni in zlati denar le za inostranstvo na škodo domačo.

Silna potreba je za Avstrijo, da si zboljša gospo-

darstvo, kupčijstvo in obrtništvo. Kolikor vse to zanemarja in v napredku za drugimi državami ostaja, toliko za tuje dobro skrbi in sama boža. S tem, da se domá obrtnija in trgovina zanemarja, denar ne gré samo na tuje; še večje zlo je, da še tako marljiv človek domá pravega zaslužka nima. Kjer so razne fabrike, se lahko vsak, ako ima zdrave roke in pamet, dobro in pošteno živí; sedaj pa se sliši po celi Avstrii: ni denarja, ni zaslužka! nič se ne prodá! pri tem pa se neprenehoma po časnikih čita, ta fabrika je prišla na kant, ta rudnik se je opustil, delavci nimajo ne dela ne živeža. Kako pa to, da na Saksonskem (o angleški hočem kasneje govoriti), kjer je toliko raznih fabrik, imajo vendar vse toliko dela, da sem slišal fabrikante tožiti, da jim za dobro plačilo delavcev pomanjkuje?! Našel sem pa tudi v saksonskih fabrikah, se vé da Čehov, pa tudi Magjarov in Hrvatov; čudil sem se, da nobenega Slovenca. Delavci so se hvalili, da imajo tū boljše plačilo kakor domá. Kako je tedaj to, da avstrijski fabrikantje brez dela hirajo? kako da njihovi izdelki niso takošni in po taki ceni, kakor so drugih? kako da se delavcem tako ne plačuje domá kakor na tujem? Jaz mislim, da so fabrike, poti in uredbe, po katerih se blago spravlja, slabe, najbolj pa manjka v Avstrii prepotrebne „rizika“ in „eneržije“ ali pogumnega podvzetja v vsem, posebno pa v trgovini.

V Avstrii bi obrtnija in kupčija, še bolj pa gospodarstvo, ravno tako lahko cvetele kakor v zapadnih državah, samo da bi ljudi isti duh navdajal. Poleg tega pa ima ravno umna obrtnija in kupčija in obči napredek v pravi omiki posebno pri avstrijskih Jugoslovenih sveto nalogo, da proti vzhodu poravná to, kar je turško barbarstvo zakrivilo in še krivi; saj se od te strani Avstrii tudi najlepši dobiček obeta.

Zdaj idimo pa po železnici (peš hoditi bi človek moral dolgočasa in — glada umreti) prek neplodne ravnine v Berolin in pustimo Saksonce. V društvu mi je potujoč Hamburžan, ki se ne more došti načuditi, kako krasna in romantična je „saksonska Švajca“. Ko mu jaz rečem, da so na Kranjskem, Štajarskem in Koroškem še veliko krasnejše in romantičnejše gore, me celó pomenljivo pogleda. Drug družnik mi je bil Saksonec, potujoč s svojo ženo, tremi hčerami in enim sinom. Bil je prav natančen nemšk turist; na vsaki postaji kriči: „Kinder, habt ihr den Namen des Ortes schon aufgeschrieben?“ in se vé da po njegovem izgledu si ga je vsak iz družinice v svoj „notes“ zapisal; samo da je bilo ime, če tudi je kraj in mesto le kakošen kurnjek bil. To ti omenim le zato, dragi čitatelj, da vidiš, kako natančni so drugi turisti (popotniki), pa če prav jaz sam nisem tak, imam svoje muhe, in sedaj v Berolin prišedši, ti sopet hočem o stvaréh govoriti, ktere bi drugemu niti na pamet ne prišle, to pa, česar pričakuješ, opustim. (Dal. prih.)

Žensko življenje in ženska ljubezen.

Prosto po nemškem.

1.

Kar njega ste zazrle
Slepé ste mi oči;
Saj drug noben ko dragi
Pred njimi ne stoji.
V bedéčih svojih sanjah
Ga vidim vsaki čas,
Temino razjasnuje
Njegov premil' obraz.
Brez luči in brez barve
Krog mene scer je vse,

sklenil deželni zbor česki zastran češčine, ona vendar praša, kdo je tisti vsak? ali morebiti tudi Lah, ki se pride poleti na spodnjo-štajarske kiselice (slatine) črstit. Nu, taka površnost je vendar malo od sile!

Ali kakor obledna se „Tagesp.“ po tej plati kaže, tako premetena je, kadar se nakani koga sumničiti.

V tem, da iščemo, naj se slovenskemu jeziku tudi v cerkvi pravica izkaže, to je, da naj se verske resnice slovenskim ljudem oznanujejo po slovenski — a vsi, ki nas Slovence poznajo, vedó, da nismo nikdar več zahtevali — vidi „Tagesp.“ že odpad od katoliške cerkve, odpravo celibata in Bog vedi, kaj še. Kaj misli „Tagesp.“ res, da bo s takimi bedarijami naše trezno in razumno duhovstvo motila?

Dolgo smo mislili, da se „Tagesp.“ s tem, da ilirsko kraljestvo premenjuje z vojvodstvom kranjskim po historičnem obsegu, le šali, nazadnje pa smo se prepričali, da ona niti ne vé, da se med kraljestvi avstrijskega cesarstva nahaja že zdaj tudi ilirsko kraljestvo, ampak da ona misli, da je to kraljestvo iz našel pisatelj slovenskega programa od 25. sept. 1865!! To ti je zgodovinar in državnik, ta „tagespoštin“ kritikar! Temu je res sila, drugim politično nezrelost očitati temu kritikarju, ki menda še ces. patenta od 26. februarja 1861 ni bral; drugač menda bi bil vsaj že v cesarskem naslovu zapazil: „Mi Franc Jožef I., kralj Lodomerije in Ilirije...“

Da kritikar ne vé, da je koroško vojvodstvo obstojni del ilirskega kraljestva, temu se potem ni čuditi, ko mu je celo kraljestvo neznano.

Vidivši tolike in tako trdne dokaze „tagespoštine“ učenosti in globokomiselnosti, ne bomo se več čudili, da tudi tega ne more razumeti, kako smo občino pod nadgled županije, in avtonomne organe sploh pod nadgled c. kr. namestništva djati mogli. Njej se vidi to, kakor tisti kozak, ki je leta 1848 ob enem klical: „živi car in republika!“

Mi smo se s „Tagespošto“ in njeno politiško učenostjo že toliko spoznali, da ji ne bomo nič več zamerjali niti se čudili njeni modrosti, ki si misli avtonomne organe brez vsega državnega nadgleda; le tega ne vemo, kako bo ona izhajala s tistimi gospodi poslanci, ki so počemši od leta 1861 v državnem svetu in po deželnih zborih o občinskih postavah sklepali, ter — po „Tagespoštini“ pameti — prav po kozaški občine pod nadgled okrajnih zastopov, in to oboje še pod nadgled okrajnih uradov in deželne vlade devali.

Kakor nas „Tagesp.“ denuncira in sumniči pred častito našo duhovščino, tako bi nas tudi rada razdvojila v dva tabora, v narodni in liberalni. Naj nič ne maramo — kliče ona — čeravno se narodna stranka razprè. Naj si vsi ljubimo svoj jezik; v politiskem oziru lahko misli vsak svoje in vleče, kamor hoče. O zlati nauk za politiko! Naj si ga obdrži „Tagesp.“ kar vsega sama za-se. Upamo, da modri Slovenci sirene Tagespošte ne bodo poslušali, ampak da si bodo priporočani liberalizem brez narodnosti mislili, kakor si Slovenci v pregovoru mislijo strah, namreč: v sredi votel, okoli kraja ga pa nič ni.

Končuje pa „Tagesp.“ s to mogočno obsodbo, da naš program še politiško le na pol izobraženim ni za rabo. A mi ji na to odvrčamo, naj se ona pečá s takimi rečmi, ki jih razume; naš program naj pa pri miru pusti, ker ga, kakor je dokazano, niti razumela ni.

Konečno naj še to povemo, da se je nad našim programom tudi koroški časnik „Alpenblätter“ znosil. Ali ž njim se ne bomo menili, predno se ne naučí spodobno govoriti in ponašati se, ker je vsa podoba, da se

je va-nj res dosti neotesanosti in prevzetnosti ali še veliko premalo izobraženja vjedlo.*)

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

„Man hütthe sich vor Taschendieben!“ (varujte se zmikavtov) — ta prijazni napis potnika brž na koldvoru razveseli, da se lahko z mirnim srcem in žepom v kak „hotel ganis“ podá. Hvala berolinčanom za ta odkritosrčni napis! Le želeti bi bilo, da bi tako primerni napisi bili tudi v „hotelih tonelih“ in kakor koli se vsi ti kraji imenujejo, kamor potnika človeške potrebe tirajo. Ker sem že o napisih govoriti začel, naj še o teh več omenim; saj se tujec prisedši v tuje mesto na té najprej ozira, da vé kam in kako.

Je li Berolin nemško mesto? To vprašanje se bo pač vsakemu prazno zdelo. Slovensko? kdo bi o tem sanjal! Francosko? Nemogoče! saj se ni nikjer toliko psovalo francosko z besedo in pismom kakor v Berolinu. Berolin je prvo in glavno mesto nemških „junkero“ in onega „vaterlanda“, ki ga je tam rodil oče Arndt. Da, Berolin je nemški v superlativu; al, kedar človek prebira razne napise „hotel du nord“, „hotel royal“ itd., temuč tudi „X. Y. cordonnier“, „X. Y. tailleur“ itd., vendar ne vé, pri čim da je. Je li to že taka nova nemščina? — Napise takošne sem gledal in gledal, ker nekteri so me zavolj pisarije zanimali, poleg pa si mislim: vi Nemci ste pač take opice francoske, kakor smo mi Slovenci vaše. Se vé da, ako takega „monsieur-a cordonnier-a“ ali „tailleur-a“ po napisu nagovoriš, se ti prigodi, da ta „monsieur“ osupne in reče: „herr jott jech versteh se net,“ pa za „bon ton“ je v Berolinu treba nekoliko znati francoski žlobudrati; to kaže, da je človek olikan in „omikan“, ter ga ljudje „respektirajo“. — Da, enaki bedaki smo ravno mi Slovenci; pa hvala Bogu, nemška kultura še ni vse-zveličavna, Nemce zveličava francoska.

O različnih zbirkah in napravah za umetnosti, vednosti itd. nečem pisariti, ker ne bilo bi na mestu, in saj tudi človek o takih stvaréh pravega pojma imeti ne more, ako jih sam in na drobno ne ogleda; zato prijatelj, hajdi v Berolin! To ti morem zagotoviti, da žal ti ne bode; vredne so té stvari, da si jih ogledaš. Truden dolgega gledanja in stanja pri mnogoterih znamenitostih berolinskih, naslonim se pri nekem mramelnem kipu na mostu rečice Sprove (Spree), ktera skoz Berolin miže. Ako človek inači ne vé, na katero stran da teče, vodo gledaje, tega spoznati ne more, rekel bi, da je mlaka v dolgi strugi. Pa vendar kakor je majhna in lena ta voda, tako se nasproti dobro rabi; vse polno je na nji v mestu in zunaj mesta ribških in drugih ladij, in s temi še plavajo primerni parobrodi. Ako Štajarec Sprovo pogledaš, ter se na Dravo zmisliš, milo ti bode pri sercu in reči moraš: Štajarci, krasne in bistre so vaše reke, pa vi ste leni in nemarno ž njimi ravnate. Da bi Berolinčani Dravo imeli, inače bi jo vpotrebili in nosove še bolj ponosni kviško nosili! Drava pa vam teče mimo Maribora in Ptuja brez veče koristi, kakor je tekla pred sto in sto leti.

(Dalje prihodnjič.)

*) Ta časnik veli od besede do besede tako-le: „Die Bildung in Oesterreich, fussend auf deutscher Gelehrsamkeit, habe sich doch so weit eingefressen, um die Konsequenzen des (slov.) Programmes abzuwehren.“ Saj nad tistim „eingefressen“ nihče ne dvomi, prijatelj! Čemu še to zagotavlja?

pa ravno nasproti ima rada gnoj, in na takih tleh, kot kokošja jajca debel sad obrodí. Za pustobne kraške pašnike pa nista oreh in češplja, zakaj vedno pri tleh ostajata in rumeni mah se jima po deblu in vejicah nabira; iz češplje pa na pustobnem svetu celó trn postane.

Božje drevo ali „ailanthus“ ne vemo še, kaj da bo na Krasu storilo, ker se je komaj saditi začelo, tedaj čakajmo, da zvemo, kako da se našemu svetu in vremenu prileže.

Mokavnica, po Krasu „Mokonca“ imenovana, „Pirus aria, sorbusaria“, se že od daleč izmed vseh drugih dreves lahko spozná, ker je njeno listje spodej belo. Po Krasu se tega drevja celó malo nahaja, zakaj po škrpelinastem svetu ne more na kviško, ostane le grm, čeravno rad tudi samotno raste, pa tirja bolj vlažna tla; njen les je za marsikako rabo; nekđaj so z njegovega sadú celó moko mleli, tudi še dandanes se to godí; gozdnar ga pa prav malo obraja, tudi Krasu ni pristojen.

Rešeljike nikakor ne priporočajte; vsak Kraševac bi se takemu priporočilu smejal, zakaj on dobro njo in nje koristi pozná; za iglice pri jarmih jo tudi rabi, kadar ni drenovine pri rokah; kjer mu raste, če je kolikaj na poti, jo iztrebi. Tudi v gozdnarstvu je malo poznana in najučenejši gozdnarji današnjega dné kakor Grabner, Liebich, Massaloup, Ratzeburg itd., je ne omenjajo. (Kon. prih.)

Misli na dan vseh vernih duš.

Zibel in raka.

Mater z njenim otrokom vred so pokopali, in duhoven je o tej žalostni dogodbi nazočim tako-le naukapolno govoril:

„V življenji je mnogo počivališč — in kdo ne pozná med njimi dvoje najiminitnejših? Eno je pri vhodnih vratih v življenje, drugo pa na pragu iz življenja. Različen, skoraj nasproten se kaže obeh namen, in vendar-le ste si zeló v žlahti.

Iz desek je zibel izdelana, pa ravno tako tudi raka. — V logu je stalo drevo, iz kterega so deske izžagane; čvrsto, vejato in zeleno je molelo proti nebu, in že takrat je v njega senci počival truden popotnik; zadnjič so drevo podrli, deblo razžagali in v tihi delavnišnici obdelali; zibel morebiti in rako zajedno so dale njegove deske. Zibel in raka — obedve tedaj ste kjekedaj čvrsto rastli kot drevo, na čegar vejicah so ptičice igrale in prepevale; obedve ste kjekedaj o zmladletku ozelenjevale in o jeseni obledéle; obedve je posekala sekira ali ju je podrla nevihta!

In v obeh spava človek. V obeh je mir in pokoj. — Kako brezskrbno leži nježen dojenček v zibeli! Nobena težava ga ne tare. Čisto in jasno se mu nebo življenja smehlja. — Jeli morebiti druga z rako? Tudi v njej spava človek. In tudi tukaj ne zadeva človeka nobena nadloga, nobena posvetna težava. Res je, da tukaj je vse drugačno spanje mimo unega v zibeli, pa vendar-le je tudi spanje.

Zibel in raka, — v nobeno ne gremo sami. Drugi nas tje položijo. — Revni in slabi smo še bili, ko smo materi na krilu posedali; od matere smo dobivali, česar smo potrebovali, tudi mir in pokoj; mati so nas iz svojega krila in iz svojih rok ljubeznjivo in rahlo polagali v zibel. — Drveni in blede in onemogli in negiblivi bomo mrtvi, in tudi drugi bodo nas položili v rako, ker si sami ne bomo mogli pomagati.

Zibel in raka — pri obeh se joče. — Kdo ne bi poznal solz, ki jih oče in mati veselja točita, ko zibel gledata, v kateri ljubček njunih src sladko spava? — In kdo ne pozná solz, ki se dobremu otroku žalosti po

obrazu potakajo, ko pri raki svojih ljubih starišev stoji? — Stariši polagajo svoje otroke v zibel, otroci pa navadno položijo svoje starše v rako. — Joč je tu in tam!

Zibel in raka — pri obeh upamo. — Da, upanje se giblje v srcu starišev, sladko upanje se jim smehlja nasproti, kadar pri zibeli svojega ljubčeka stojijo; z njim mislijo skoz življenje potovati, sveto zavezo na svetu storiti, srečo, veselje, izveličanje doseči. — Smrt sicer to zavezo raztrga, — pa oni gotovo upajo, da bodo gori v nebesih se zopet in na večno zavezali. — In to sladko upanje je tudi pri raki nam vsem tolažba, sidro, rešivna zvezda!

Zibel in raka — pri obeh tudi molimo. — Po-božne želje, misli, čutljeji se vzdigajo iz src starišev proti nebesom, ko pri zibeli svojega ljubčeka stojijo; sreče in blagoslova prosijo z nebes za svojega otroka. — Tudi pri raki molimo; molimo za umrlega, prosimo mu milostljive sodbe, nebeškega in večnega mirú, zveličanja; prosimo sami sebi modrosti za življenje in srečne smrti!

Zibel in raka — vedno bodeta obedve ohranjevali človeka! Oh mnogokrat — ste si blizo, mnogokrat komaj pedenj druga od druge! — Pa blizo ali daleč, obedve ste zibeli; ena: zibel za življenje — druga: zibel za večnost!...“ (Ljudevit Vürkert.)

Juri Pavalec.

Pesnik.

Tiha noč je razprostila
Že nad zemljo svoja krila,
Luna tam na neb' veslja.
Vsa v pokoji je narava,
Trudapolni človek spava,
Božje krije varstvo ga.

Pesnika srce le čuje,
Se veselo zdaj raduje,
Tiha noč mu mir deli;
Duh njegov se prosto giblje,
V harmonijah sladkih ziblje,
V rajske sanje zatopi.

J. Cimperman.

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Kdor Berolin obišče, ne smé opustiti še Potzdam-a in Sans soui-a. Nečem ti, dragi čitatelj, popisovati tega kraja že radi omenjenega vzroka; rečem le, da tu so prekrasne vsakovrstne umetne naprave, in čuditi se mora človek umetnosti in naravi. Po navadi, že potnikom lastni, da se najprej najiminitneje stvari ogledajo, sem tudi jaz tekel od kipa do kipa, od vodometa do vodometa k znamenitostim enega grada do drugega, posebno pa, ko pročitam napis: „sans souci“, mislé, da tu se živi „sans souci“, to je, židane volje brez srčne žali in skrbi. Vendar ko se solnce že globoko nagne, se spomnim, da je poldne že davno minulo, akoravno še ni zvonilo, in koj prišla je neka skrb. Še enkrat torej potujem na lepo teraso čez „oranžeri-o“ k oni palači, ki ima ta lep napis „sans souci“, da ga še enkrat pročitam in premislim, ker poprej sem znotranje znamenitosti občudoval. Pa zastonj iščem pravega pomena; ni mi bilo več „sans souci“; napis mi je légal, morebiti zato, ker je francozki na kraji nemškem, kakor nemški lažejo po krajih slovenskih. Videl sem v Sans souci že meseca avgusta lepo zrelo grozdje, pa to raste le za kraljeve zobè, toraj hajd v Potzdam nazaj! Žejen kakor pivka se podam v nekak „biertunel.“

Tù je sedelo precej nadutih možakov okoli dolge mize; vsak je imel posodo pred sabo, kateri skoro ne vem imena, ki jo objemljeno drži z obema rokama in strmo gleda v penasto tekočino. Na prvi hip mislim, da to so kemikarji, ker le v kemiških kabinetih sem videl tako „cilindrijsko“ posodo; pa ko začnejo ti čudoviti kemikarji te velikanske cilindre z obema rokama — ročnikov nima ta posoda — k široko odprtim ustom povzdigovati, brž vem, kaj to pomeni. Točaj me praša, ali želim „gross“ oder „klein“ (bier); rečem mu v svoji veliki žeji „gross“! in brž mi pritira takošen brezročnat „žehtar“, da se skoro prestrašim; ako bi ne bil videl onih možakov, kako se ta stvar rabi, bog me, ne bil bi vedel, kam ž njo. Al taka „exempla trahunt“; spomnim se tudi one prekrasne pesmi, katero sem v Trstu in na Reki tolikokrat, in se ve da zmirom bolj prijetno slišal, namreč: „povera canna“, vzdignem tedaj ta šehtar in srknem na prvi hip, da me solze polijejo, in hvala veliki žeji, da sem se na prvi hip dobro „nazaj držal“, ker vdručič ni bilo mogoče, se tega žlahtnega soka lotiti. Da, ljubi čitatelj, ako takošen „berliner weissbier“ piti doboš, poprosi poprej tovarša, da te brž za nos prime, kadar odnagneš, da si ga ne odrežeš, kakor si ga je oni Hrvat, ki se je v naglosti hrena našvopil, vidé, da ga gospoda k mesu rabi.

Za Slovena se pri Potzdam-u poleg kraljevih gradov, vrtov in v obče krasnih umetnih naprav še nekaj znamenitega nahaja in to je, ruska kolonija Aleksandrovka. Ta me je jako zanimivala, ker akoravno sem osem let gimnazijske klopi glodal, vendar nisem nič o nji niti čital niti slišal. Kakor „brumna“ slovenska duša romam naprej k kolonijski pravoslavni cerkvi, ktera je nad Kolonijo na lepem hribu. Cerkvica je prav okusno v grško-ruskem slogu zidana, in blizo nje je hiša popova. Svojo radovednost o teh ruskih prebivavcih sem mislil najlože utešiti, ako k popu grem, češ, da me bo v vsem najbolj podučil in razjasnil, pa že tù je bila ne-zgoda: mlada ženka mi pove, da pop stanuje v Berlinu. Grem tedaj v ves ali kolonijo in ogledujem hišo za hišo. Teh je 11; zavolj krasnih vrtov, polnih sadja in zelenjadi, so vendar druga od druge precej oddaljene, in tako je kolonija velika videti. Hiše so vse lesene, tako imenovane „blockhäuser“ pa prav čedne in prijetne, ker dala jih je vse vlada zgraditi. Tudi tù so me napisali kakor v Berlinu zanimovali, ker na vsaki hiši je stanovnikovo ime in njegov karakter zapisan po ruski in poleg tudi nemški s slavnoznano nemško ortografijo pri slovenskih, da rečem posebno pri ruskih imenih. Z ruskimi pismeni je ime pravilno pisano v končeni slovki na-ov ali-ev (ruski *овъ* ali *евъ*) pa z latinico v nemškem prepisu se ta slovka pretvori v off ali eff. Pa naj bi to že bilo, saj pišejo tako ruska imena tudi Angleži, Francozi, Italijani in drugi, ker tako se ime izgovarja; etimologija tukaj ni njihova briga; da pa Slovenci to pisavo opičarijo, je vendar smešno, kakor je na pr. oni gospod lepo iz nemškega prepisaval, od kterege so bili zadnji članki občne naše zgodovine. (Dal. prih.)

Národne stvari.

En teden na Dolenskem.

Spisal Valentin Zarnik.

(Dalje in konec.)

Še večé čudo kakor pri „besedi“ se je tù na trati dogodilo. Misli si, dragi bravec, da so pri kadrili kar vse plesavke omolknile prav po besedah latinskega pesnika „obstupuere omnes, intentaequae ora tenebant!“ Začel je namreč vrli Sokol gosp. Drašlar svoji koloni vse po slovenski napovedovati. Smehljala sva se s prijatlom,

ko bereva na obrazih vseh Novomeščank: ali je to mogoče, ali prav slišimo, ali se more tako plesati, ali jo bomo do konca speljale? itd. Pri drugih kolonah je par novomeških plesavcev v frakih svoje čete po nemški v plesavsko kolo poganjal, začuvši pa glasno slovensko komando g. Drašlarja, so tudi oni začeli po domače: „gospé in gospodičine nasproti in prve naprej!“ itd. Bil je eden najsajnejih balov novomeških prvokrat popolnoma naroden, le „Kola“ je še manjkalo, kar se bo pa gotovo nadomestilo v prihodnji čitavnici. To mora vsakdo Sokolcem pritrditi, da so si bili v večini doslednji, da niso začeli pogovora: „dober večer, gospodičina, bi hōben's ihnen bōs diese draj Tôg unterhōlten?“ in v to mer naprej, ampak da so se razgovarjali s svojimi lepoticami izključivno slovenski brez mešanice in da so na nemška vprašanja po domače odgovarjali, čeravno si je marsiktera mislila, da ni to morebiti preveč galantno. Se ve, da bilo je to le od početka; kmali so pa začele tudi one vse po domače odgovarjati, vidé, da med slovenskim jezikom in „kranjsko špraho“ ni ravno tak razloček, kot pa med turškim in španskim. To rečem odkritosrčno, da vse naše slovnice in slovniki, nakopičeni pri Giontinitu, ne zdajo toliko, kakor en sam pošten eksemplar tistih živih besednjakov, ki so vezani v — rdečem platnu. Na svoja ušesa sva s prijatlom slišala dva godca novomeške bande, ki sta se takole pogovarjala: „Veš ti kaj — reče prvi — ti Sokolci so ti vsi zapriseženi; če ga še tako „vintaš in šrajfaš“, ne spraviš iz njega druge kot slovenske besede; ti imajo nek kaso, kamor mora vsak za vsako neslovensko besedo, ki jo spregovori, kazni plačati.“ — „Veš kaj — mu odgovori pajdaš — meni pa to-le prav dopade; to bi mogli tudi mi vpeljati, in kmali bi znali.“

Kako so se Sokolci ne le hčerkam, temuč tudi očetom Novomeščanom priljubili, povem med drugimi le ta-le slučaj: V torek zjutraj pri odhodu, ko jih je velika množica z mestno muziko tri četrti ure dalječ do Ločne spremila, smo videli v sredini Sokolove čete strašno debelega Novomeščana korakati na vsaki strani Sokola pod pazduho. Tako je revež sopihal, da ga je pot kar scurkoma oblival. Ta meščan se je neki branil od konca Sokolcev in dva so mu skoraj s silo vrinili. Pri odhodu je pa rekel: „fanta, jez vaji ne pustim; če že ne gré drugač, bom pa z vama v četi marširal, tako dolgo, da se na voz skobacata; če ni to vašemu stotniku všeč, naj me pa po vojaški kaznuje.“

Do Ločne sega tudi moj avtentični popis, ker tudi mi dva s prijatlom sva se tam poslovala, če tudi nama je bilo pozneje žal. Kako se jim je dalje godilo, povem, kar sem slišal — relata refero. — Neutrudljivi trgovec gosp. Crnič, ki jih je iz Krškega pripeljal in zdaj sopet spremljeval, je to-le povedal: V Šentjerneji slovesen obed pri gromu možnarjev s slavoloki in živioklici; pri obedu prijaha pot iz Kostanjevice s pismenim povabilom, da jih že vsa kostanjevska gospoda komaj pričakuje, ter jih na južino vabi. Ko so v Kostanjevici vsi židane volje, dobijo šteteto, da so na Krškem vsi možnarji nabasani, slavolok pri Savi postavljen in da je vsa mestna straža že od jutra v veliki gali. Dospeli so pa tjé še le zvečer proti šestim.

Tù pa rečem v svojem imenu in v imenu prijatlom in če dostavim, v imenu Sokolcev, tudi ne bodo zamerili: Slava Vam Novomeščanom in v obče vsem Dolencem! „Kolikor kapljic, toliko let“, Bog vam daj na svet' živet'!“ Pokazali ste pri tej priliki — še enkrat ponavljam — da Novomesto ni zadnje med mesti Slovenije, kakor se v sv. pismu bere, da zaničevani Betlehem ni bil zadnji med mesti Judeje. Največa slava pa gré možém, ki so to sprožili, vredili in uravnali, in to: na čelu gosp. državnemu odvetniku Ravnikarju in

paši in vsakemu družemu vživanju prepovedane, — in razdelite boljši svet na posamesne upravičence, in ni vam potem skrbeti, da ne bi to v malo letih pomagalo Kraševcem na bolji stan! J. Zelen.

Slovniške stvari.

Iz slovenskega pravopisa nekaj.

K pisanju, s katerim se r-u priznava samoglasništvo, djal bi, da smo nekako naglo prestopili, predno se je dotično pravilo na vse strani pretreslo in dognalo. Meni vsaj pozdeva se, da še ni do dobrega rešeno to vprašanje: bode li pri nas r samoglasoval edino v korenskih zlogih in morebiti še v tistih končnicah, v katerih je naglas na zlogu z r-om (na pr. srebrni prsten), ali pa tudi v vseh ali nekterih brez naglasnih zlogih končnic in pripon, ki imajo r v takem razmerju.

Reklo se je sicer in se bo morebiti še, da nam je treba tū ravnati se po narodnem govoru; al to pravilo bi po sodbi moji utegnulo veljati in dovoljno biti samo v tem primeru, če bi se mi po izgledu Čehov in Srbov sploh držali tega pravopisnega pravila, kakor se ga ne držimo pisaje: pevec, bil, maren namesti: pevc, biu, marn. Ker pa v pisanji iz družih ozirov delamo razloček ondi, kjer ga narodni govor ne pozná; ker je narodni izgovor zlasti v zlogih, ktere er sklepa, če naglasa nimajo, vsegar enakošen, naj bo pred r-om stoječi e tudi v staroslovenskem in srbskem narēji e na pr. dever, sever), ali pa gibljivec, ki se Srbom spreminja v a (na pr. Ugar, Oger, dobar, dober), ali kakoršen koli e, — rešiti to vprašanje ni tako lahka reč, vredna pa je, da se prevdari in kakor si že bode dožene.

Ker se v brez naglasnih zlogih ni bati napčnega izgovarjanja, držal bi se jaz najraje gosp. Žepičevega navsveta, razglašenege — če se ne motim — v g. Marnovem „Jezičniku“ (II.), — da se ta pisava z r-om samoglasnikom stesni na korenske zloge — in morem reči, da mene vselej zbode, kadar kje z očesom naletim na besede: oktobrski, ministrstvo, ogrski (srb. ugarski, čes. uharsky) itd.

Za ktere primere pa tū gré? Gré tū 1) za tiste moške samostavnike in priloge, ki se končujejo na r, na pr. bober, gaber, steber, sveder, Peter, veter, mojster, — dober, moker, moder, hraber itd., dalje 2) za genitive množnega broja od samostavnikov ženskega in srednjega spōla, ki se končavajo na ra ali ro z nekim soglasnikom pred r-om, na pr. ikra, vitra, vidra, Istra, — jedro, bedro, vedro, rebro, srebro, nedro itd., toraj (iker, viter, vider, jeder, beder itd.), po tem 3) za diminutivne oblike od ravno omenjenih samostavnikov srednjega spōla, namreč: jederce, bederce (srb. bedárce), vederce, reberce, sreberce, nederce itd., in zadnjič 4) za priloge na en ali ski izpeljane od vseh tū gori v misel vzetih samostavnih imen ali njihne izpeljanke, na pr. Šempetersk, mojstersk, veterni, jederni, bederni, rebernica, vedernica, istersk itd.

Da bi mi, držeč se samega izgovora, dosledno izpuščali e pred r-om, v vseh tū gori povedanih nominativih, genitivih, diminutivih, to bode pač malokdo potrdil, tudi bi nas nekoliko ločilo od Hrvato-Srbov.

Utegne pa biti, da se bo komu ljubilo, pod 1) in 2) gori omenjenih primerov pisati er, pod 3) in 4) pa izpuščati e, kakor se nahaja večidel v novem Miklošičevem *) slovarju (na pr. jadrno, rebrnica).

Ktero je pravo?

Cigale.

*) Naš častiti kolega „Učit. Tovarš“ pri naznanilu „Slov. berila za 8. gimnazijalni razred“, ki ga je izdal dr. Miklošič, z nekim sladkim veseljem menda posebno nas zaséga, ko pravi:

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Rusko naselitev je ustanovil kralj Viljem III. leta 1820 in sicer zato, da je mogel ruskim pevcem, ki so bili pri prvem polku kraljeve garde, ruska stanišča pri-skrbeti, da bi se jim ne tožilo preveč po domovini. Ti naselniki imajo nekak vojašk ustav kakor naši graničarji. Kar pa se narodnosti in jezika tiče, vidi se tū, kako lahko se zgubi in prerodí. Med vsemi naselniki jih komaj dvoje še ruski umé in govori; en star invalid in ena ženska, ta dvojica, tako se mi je povedalo, mora tolmačiti Rusom, ako tje pridejo in nemškega ne umejo. Prvi ruski naselniki so pomrli, njihovi potomci so pa celó nemški Prusi. Govoril sem z nekterimi; eden mi je prav prijazno skazoval vse svoje imanje in naprave v hiši in zunaj hiše, rekši, da že njegov rajni oče je le malo več ruski umel, on sam pa besedice ne umé in tako vsi mlajši, še po ruski pisanih imen svojih čitati ne znajo, samo vere so še pravoslavne. Te ruske hiše so prav prijetne in posebno zavolj lepih vrtov, med kterimi stojijo, zato jih Potzdamčani najemajo za letno stanovanje.

Spremljaj me še zdaj, dragi čitatelj, malo po Hamburgu, potem pa zdravo „deutsches Vaterland“! kajti pojdeva ali popeljeva se prek morja na zelene britanske otoke, da vidiva, kaj dela John Bull. — Ne dopada se mi nobeno nemško mesto tako kakor Hamburg, in posebno je njegova okolica prekrasna. Prva stvar in znamenitost v Hamburgu je živa trgovina, zato o njej par besedic. Da bi v našem Trstu kadaj vel takošn trgovsk duh, kakor vlada tukaj, ne bilo bi potem le mesto na boljsem glasu in premoženji, temoč takošna trgovina v Trstu kakor je v Hamburgu, pomogla bi na boljše stanje bližnjim in daljnim pokrajinam avstrijskim, pomogla bi najbolj v napredek avstrijskemu gospodarstvu in obrtnijstvu, — da na kratko rečem: Trst bi mogel biti Avstrii najboljša denarna podpora. Tako pa še le vladi kot razgojeno dete denar trosi, ináči je danes kakor je bil včeraj. In kaj je tega krivo? More se rêči, da nekaka prav malo poštena nebriga med večino trgovcev, ktera še druge, kterim je mar za pravi napredek, zadržuje; sploh pa Trstu manjka pravega trgov-

„kaj porekó oni, ki so radostni omenjali“, da Miklošiču je r samoglasnik, berilo njegovo — „l. 1865“ — pa je tiskano brez r-a samoglasnika? Izgovarjanje na prejšnje gimnazijske berila je prazno, ker se njihovo pisanje od začetka ne vjema; osmošolcem bi se pa vsaj pravilna (?) pisava prikrivati ne smela.“ Tako „Tovarš.“ — „Kdor se ljubi, se rad puli“ je slovensk pregovor; menda samo za to se „Tovarš“ z nami tako rad prička o reči, o kteri mu vse nasprotovanje ne bode nič pomagalo, — napredek časa je koló, ktero ustavljamo, a ga ne ustavimo. Prav taka je bila z ega, emu, om; ko se je naš veliki nemško-slovenski slovar tiskal, gosp. Cigale ni mogel zmagati z oblikami: ega, emu, om; ostale so po starem kopitu; slovník je bil dodelan leta 1860, — vmes je tedaj le 5 let, in že je zastaran v teh oblikah! „Tovarš“ sicer misli, da je „izgovor prazen“, ako bi se reklo, da poslednje berilo se je moralo ravnati po poprejšnjih. In vendar je ravno to vzrok, da je 8. knjiga tiskana (brez r-a samoglasnika) tako, kakor je tiskano prejšnjih 7. Ko je dr. Miklošič v jeseni v Ljubljani bil in smo mi o tem ž njim govorili, nam je rekel, da ga „Jezičnik“ o r-u samoglasniku celó nič ni podučil, a da je samo zavoljo doslednosti dal 8. berilo tako tiskati kakor so prejšnja sedmera bila. V obče pa nam je mojster naših jezikoslovcev vnovič zagotovil, da se mu ne zdi vredno zavoljo oblik se pravdati; njemu veljá le stvar; da je le stvar dobra in pisava po slovnici pravilna, ostale oblike niso pravde vredne. — Kranjski Slovenci pa — to je istina — se odnekdaj radi grizemo zaradi oblik; „to je Adamova dedšina“ — so nam pisali enkrat ranjki Slomšek. Morebiti je niso napak zadeli? Vred.

skega duha in neobhodno potrebnega risika. — Na koliko škodo je pa trgovini in obrtništvu to, da mnogo velikih trgovcev, rekel bi, brezbrizno, na kant pride in se kri-darje ali falimatorje razglasi, — al ne kaznujejo se, marveč se še pomiljujejo. In kako, da to privilegijo skoro najbolj le trgovci imajo?

Pa kam sem iz Hamburga zablodil? — Hajdimo sedaj v hamburško „börse“, kamor o pol ene zvon trgovce hamburške, altonske in hasburške kliče. Prijeten je pogled iz galerije na prostrano dvorano, kjer se nad 3000 trgovcev zbira. Tu se pogovarjajo, poravnavaajo in opravljajo vse trgovske posle. Kaj zanimivo je tukaj gledati in opazovati fiziognomije pravih trgovcev. Ob eni mora vsak tukaj biti; kdor pride kasneje, plati kazen; ob dveh se zopet razidejo. Po dvorani vse mrgoli; na galerijo ni slišati družega, kakor bučenje, podobno velikemu ulu, polnemu marljivih bučelic.

Hamburčani pa tudi ne zanemarjajo v obče lepih in koristnih naprav, živalski vrt, akoravno še nov, se mora vendar po okusu stavbe in po živalih s katerim si bodi meriti, posebno pa tako imenovanega „aquarium-a“, ki predstavlja morsko dno z njegovimi različnimi živali, nima ne Dunaj ne Berolin; botanični vrt je eden najbogatejših.

Kdor ima dosti denarja in hoče veselo živeti, si v Hamburgu lahko postreže; krasna so tudi sprehajališča in zabavna vožnja na Labi in Alstri. Ponoči pa, prijatelj, potuj z urnim korakom in resnim načelom „nolli me tangere“ po mestu zavolj „nekih“ stvaric, ki tu mrgolijo. — Hamburčanom smo Avstrijanci zdaj sosede: Holštein je naš in Altona s Hamburgom v taki zvezi, da človek ne vé, kje se mesto od mesta loči. Altona ima svobodno luko, in obrtnija jej je precej živa, a vendar ne tako kakor v Hamburgu. Mesto stoji na visokem labinem bregu in mnogi krasni vrta z najlepšimi vilami (palačami), ki so v njegovi okolici posebno na labinem bregu do Blankenese, je delajo posebno prijetno. Zato so se naši vojaki, s katerimi sem v Altoni govoril, hvalili, da jim je tu ljubše in boljše, kakor v domačih avstrijskih pokrajinah. Političnih razmer, kako in kaj je in bode Avstrija tem pokrajinam in one nji, nečem tukaj premišljevati — saj to stvar dosti razglobujejo drugi.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvo.

* *Spisje za slovensko mladino* je ravnokar v družem pomnoženem natisu na svitlo dal gosp. Andrej Praprotnik, učenik v mestni glavni šoli ljubljanski. Dobiva se pri bukvovezu Gerberji trdo vezano po 30 kr., lično za darilo po 36 kr. — Kdor je tako trden v šolskem svojem poslu kakor gosp. Praprotnik in tako izurjen pisatelj slovenski, ki besedo vselej zadene mladini pripravno, nam je že sam po sebi porok, da kar spiše v ta namen, dobro spiše. Djanska priča temu je pa tudi, da je prvi natis bil tako pokupljen, da je treba družega. Priporočamo pa to zalo knjižico ne samo mladini šolski, temuč tudi odrasčenim ljudem, kakor še posebno srenjskim županom in vsem, kateri pri svojih opravilih rabijo jezik slovenski. Obség njen kaže, da jim bo v mnogoterih potrebah prav koristna knjiga. Prvi del obsega spisne vaje: imenovanje, popise, basni in povesti; drugi del pisma ali liste, in sicer I. splošne pravila: 1. Kaj je pismo, in kako naj se piše, 2. naslove, 3. vnanjo obliko pisem, — II. posebne pravila in zglede, ki kažejo naznanilne, prosivne, zahvalne, vošilne, milovavne ali tolaživne, povabilne, posvetovavne, opomne in odgovorivne pisma, — III.

razna pisma. — Tretji del obsega opravilne pisma: gospodarski in gospodinski zapisnik, naročilne, vozne, ponudne pisma in prošnje. — Četrti del kaže javne pisma, ki so: izpiski ali konte, pobotni ali plačilni listi (kvitunge), prejemni listi, dolžne pisma, prepustne ali odstopne pisma (cesije), nakazne pisma (asignacije), pooblastila, pogodbe, spričala ali svedoče, očitne naznanila, poslednje sporočilo, oporoka ali testament. Pri vseh teh različnih spisih je več zglédov.

* Gospod A. Einšpielerjev „Katekizem“ politični se po naznanilu v „Slov.“ vrlo naglo prodaja. Dobro, da najde pot v hribe in doline.

* Gospod Janežič daje v „Glas.“ na znanje, da „Cvetja iz domačih in tujih logov“ peta šestka se je že jela v g. Blaznikovi tiskarnici natiskovati. Najpred pride po njem na svitlo sloveča žalostna igra „Tomaž Moor“, ki jo je v laščini spisal slavni Silvio Pellico, poslovenil pa g. J. Križaj Severjev. — Pri tej priložnosti se daje na znanje, da se novi „nemško-slovenski slovar“ marljivo natiskuje. Obsegal bode blizo 50 drobno tiskanih pol; doslej je natisnjenih 21 pol; celo delo pa izide blizo velike noči.

* Višnjegorski fajmošter, znani slovenski pisatelj gosp. Janez Cigler so spisali novo pripoved za slovensko ljudstvo pod naslovom: Kortonica, koroška deklica.“ Na svetlo jo bode dala družba sv. Mohora.

* *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*. Emendatum auctum edidit Fr. Miklošič. Vindobonae Braumüller 1862—1865. Največa 8-mina 1171 strani. Cena v knjigarnah 24 gld. ali pri gosp. Miklošiču na Dunaji 13 gold. — Naj vsak slavenski jezikoslovec si omisli to za slovensko filologijo prevažno delo.

* *Paul Šafařík's Geschichte der südslavischen Literatur, herausgegeben von Josef Jireček, III. Das serbische Schriftthum, II. Abtheilung, Prag 1865.* (Glej 8. list, 61. stran.)

S tem vezkom je dovršeno srbsko slovstvo od 1730 do 1830. leta, kakor je je opisal učeni Šafařík. Vse, kar smo rekli o prejšnjih treh vezkih, popolnoma velja tudi o četrtem, kterega danes naznanjamo in Slovencem priporočamo. V njega 1. delu nahajamo kratke življenjepisne črtice 213 srbskih pisateljev tega stoletja, ki so srbski, in 12 srbskih pisateljev, ki so pisali v družih jezikih. Velika ta marljivost čast dela srbskemu narodu, je pa tudi rodila 742 slovstvenih del vseh ved, ktere kratko opisuje 2. del. Njemu, komur bi se morda čudno zdelo, od kod da je Šafařík tako natanko poznal srbsko slovstvo, iz predgovora, kterega je Jireček temu zvezku postavil na čelo, povemo, da je Šafaříka posebno mikala zgodovina, jezik in slovstvo junaškega srbskega naroda, in da je od 1819. od 1833. leta živel sredi srbskega naroda, da so mu bili odprti vsi samostani, vse knjižnice, vsi arhivi, da je bil v živi zvezi z vsemi srbskimi učenjaki tiste dôle, da si je s Hadžićem, Mušickijem in Magaraševićem prizadeval, na nogo spraviti društvo za izdavanje srbskih knjig. Plodoviti sad tega prizadetja bila je srbska Matica, 1826. leta ustanovljena, ktera je posnemavce našla pri Čehih, lužiških Srbih, Hrvatih, Moravanih, Rutenih, Slovaki in tudi pri nas Slovencih.

* „*První česko-slovensky Slabikář písmem slovanským*“, tako se zove mala knjižica, v kateri Fr. J. Jezbera, slovansko mladež na Českem, Moravskem, Šleskem in Slovenskem uči brati in pisati slovansko azbuko, ki rabi več ko 70 milijonom Slovanov, to je, Rusov, Srbov i Bulgarov. Velja ta knjižica le 16 kr.

* „*Jugoslovjeni v Turskoj*“, narodopisni ta načrt, kterega je spisal naš rojak gosp. Franjo Bradaška, profesor na zagrebski gimnazii, nahaja se v II. zvezku „Književnika“ od 321. do 348. strani. Pridjan je temu

skega duha in neobhodno potrebnega risika. — Na koliko škodo je pa trgovini in obrtništvu to, da mnogo velikih trgovcev, rekel bi, brezbrizno, na kant pride in se kri-darje ali falimatorje razglasi, — al ne kaznujejo se, marveč se še pomiljujejo. In kako, da to privilegijo skoro najbolj le trgovci imajo?

Pa kam sem iz Hamburga zablodil? — Hajdimo sedaj v hamburško „börse“, kamor o pol ene zvon trgovce hamburške, altonske in hasburške kliče. Prijeten je pogled iz galerije na prostrano dvorano, kjer se nad 3000 trgovcev zbira. Tu se pogovarjajo, poravnavaajo in opravljajo vse trgovske posle. Kaj zanimivo je tukaj gledati in opazovati fiziognomije pravih trgovcev. Ob eni mora vsak tukaj biti; kdor pride kasneje, plati kazen; ob dveh se zopet razidejo. Po dvorani vse mrgoli; na galerijo ni slišati družega, kakor bučenje, podobno velikemu ulu, polnemu marljivih bučelic.

Hamburčani pa tudi ne zanemarjajo v obče lepih in koristnih naprav, živalski vrt, akoravno še nov, se mora vendar po okusu stavbe in po živalih s katerim si bodi meriti, posebno pa tako imenovanega „aquarium-a“, ki predstavlja morsko dno z njegovimi različnimi živali, nima ne Dunaj ne Berolin; botanični vrt je eden najbogatejših.

Kdor ima dosti denarja in hoče veselo živeti, si v Hamburgu lahko postreže; krasna so tudi sprehajališča in zabavna vožnja na Labi in Alstri. Ponoči pa, prijatelj, potuj z urnim korakom in resnim načelom „nolli me tangere“ po mestu zavolj „nekih“ stvaric, ki tu mrgolijo. — Hamburčanom smo Avstrijanci zdaj sosede: Holštein je naš in Altona s Hamburgom v taki zvezi, da človek ne vé, kje se mesto od mesta loči. Altona ima svobodno luko, in obrtnija jej je precej živa, a vendar ne tako kakor v Hamburgu. Mesto stoji na visokem labinem bregu in mnogi krasni vrta z najlepšimi vilami (palačami), ki so v njegovi okolici posebno na labinem bregu do Blankenese, je delajo posebno prijetno. Zato so se naši vojaki, s katerimi sem v Altoni govoril, hvalili, da jim je tu ljubše in boljše, kakor v domačih avstrijskih pokrajinah. Političnih razmer, kako in kaj je in bode Avstrija tem pokrajinam in one nji, nečem tukaj premišljevati — saj to stvar dosti razglobujejo drugi.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvo.

* *Spisje za slovensko mladino* je ravnokar v družem pomnoženem natisu na svitlo dal gosp. Andrej Praprotnik, učenik v mestni glavni šoli ljubljanski. Dobiva se pri bukvovezu Gerberji trdo vezano po 30 kr., lično za darilo po 36 kr. — Kdor je tako trden v šolskem svojem poslu kakor gosp. Praprotnik in tako izurjen pisatelj slovenski, ki besedo vselej zadene mladini pripravno, nam je že sam po sebi porok, da kar spiše v ta namen, dobro spiše. Djanska priča temu je pa tudi, da je prvi natis bil tako pokupljen, da je treba družega. Priporočamo pa to zalo knjižico ne samo mladini šolski, temuč tudi odrasčenim ljudem, kakor še posebno srenjskim županom in vsem, kateri pri svojih opravilih rabijo jezik slovenski. Obség njen kaže, da jim bo v mnogoterih potrebah prav koristna knjiga. Prvi del obsega spisne vaje: imenovanje, popise, basni in povesti; drugi del pisma ali liste, in sicer I. splošne pravila: 1. Kaj je pismo, in kako naj se piše, 2. naslove, 3. vnanjo obliko pisem, — II. posebne pravila in zglede, ki kažejo naznanilne, prosivne, zahvalne, vošilne, milovavne ali tolaživne, povabilne, posvetovavne, opomne in odgovorivne pisma, — III.

razna pisma. — Tretji del obsega opravilne pisma: gospodarski in gospodinski zapisnik, naročilne, vozne, ponudne pisma in prošnje. — Četrti del kaže javne pisma, ki so: izpiski ali konte, pobotni ali plačilni listi (kvitunge), prejemni listi, dolžne pisma, prepustne ali odstopne pisma (cesije), nakazne pisma (asignacije), pooblastila, pogodbe, spričala ali svedoče, očitne naznanila, poslednje sporočilo, oporoka ali testament. Pri vseh teh različnih spisih je več zgledov.

* Gospod A. Einšpielerjev „Katekizem“ politični se po naznanilu v „Slov.“ vrlo naglo prodaja. Dobro, da najde pot v hribe in doline.

* Gospod Janežič daje v „Glas.“ na znanje, da „Cvetja iz domačih in tujih logov“ peta šestka se je že jela v g. Blaznikovi tiskarnici natiskovati. Najpred pride po njem na svitlo sloveča žalostna igra „Tomaž Moor“, ki jo je v laščini spisal slavni Silvio Pellico, poslovenil pa g. J. Križaj Severjev. — Pri tej priložnosti se daje na znanje, da se novi „nemško-slovenski slovar“ marljivo natiskuje. Obsegal bode blizo 50 drobno tiskanih pol; doslej je natisnjenih 21 pol; celo delo pa izide blizo velike noči.

* Višnjegorski fajmošter, znani slovenski pisatelj gosp. Janez Cigler so spisali novo pripoved za slovensko ljudstvo pod naslovom: Kortonica, koroška deklica.“ Na svetlo jo bode dala družba sv. Mohora.

* *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*. Emendatum auctum edidit Fr. Miklošič. Vindobonae Braumüller 1862—1865. Največa 8-mina 1171 strani. Cena v knjigarnah 24 gld. ali pri gosp. Miklošiču na Dunaji 13 gold. — Naj vsak slavenski jezikoslovec si omisli to za slovensko filologijo prevažno delo.

* *Paul Šafařík's Geschichte der südslavischen Literatur, herausgegeben von Josef Jireček, III. Das serbische Schriftthum, II. Abtheilung, Prag 1865.* (Glej 8. list, 61. stran.)

S tem vezkom je dovršeno srbsko slovstvo od 1730 do 1830. leta, kakor je je opisal učeni Šafařík. Vse, kar smo rekli o prejšnjih treh vezkih, popolnoma velja tudi o četrtem, kterega danes naznanjamo in Slovencem priporočamo. V njega 1. delu nahajamo kratke življenjepisne črtice 213 srbskih pisateljev tega stoletja, ki so srbski, in 12 srbskih pisateljev, ki so pisali v družih jezikih. Velika ta marljivost čast dela srbskemu narodu, je pa tudi rodila 742 slovstvenih del vseh ved, ktere kratko opisuje 2. del. Njemu, komur bi se morda čudno zdelo, od kod da je Šafařík tako natanko poznal srbsko slovstvo, iz predgovora, kterega je Jireček temu zvezku postavil na čelo, povemo, da je Šafaříka posebno mikala zgodovina, jezik in slovstvo junaškega srbskega naroda, in da je od 1819. od 1833. leta živel sredi srbskega naroda, da so mu bili odprti vsi samostani, vse knjižnice, vsi arhivi, da je bil v živi zvezi z vsemi srbskimi učenjaki tiste dôle, da si je s Hadžićem, Mušickijem in Magaraševićem prizadeval, na nogo spraviti društvo za izdavanje srbskih knjig. Plodoviti sad tega prizadetja bila je srbska Matica, 1826. leta ustanovljena, ktera je posnemavce našla pri Čehih, lužiških Srbih, Hrvatih, Moravanih, Rutenih, Slovaki in tudi pri nas Slovencih.

* „*První česko-slovensky Slabikář písmem slovanským*“, tako se zove mala knjižica, v kateri Fr. J. Jezbera, slovansko mladež na Českem, Moravskem, Šleskem in Slovenskem uči brati in pisati slovansko azbuko, ki rabi več ko 70 milijonom Slovanov, to je, Rusov, Srbov i Bulgarov. Velja ta knjižica le 16 kr.

* „*Jugoslovjeni v Turskoj*“, narodopisni ta načrt, kterega je spisal naš rojak gosp. Franjo Bradaška, profesor na zagrebski gimnazii, nahaja se v II. zvezku „Književnika“ od 321. do 348. strani. Pridjan je temu

spisu zemljepis balkanskega polotoka. Učeni profesor navaja pisatelje, ki so do sedaj v narodopisnem oziru pisali o Slovanih, kateri zdihujejo pod turškim jarmom, ter pretresa njihovo mnenje. Iz tega spisa pozvedamo, da v Bulgaríi, Tracii i Macedonii živi 5 milijonov 875 tisoč Bulgarov; Hrvatov i Srbov pa:

v Bosni	900 tisoč
v Hercegovini	254 „
v stari Srbii i Albanski	398 „
v Črni gori	196 „
v srbski kneževini . . .	955 „

vsega skupaj 2 milijona 703 tisoč.

Vseh Hrvatov in Srbov pa nam našteva po Šafaříku:

v Avstrii	3 mil. 395 tisoč
v Turčii, Srbii in Črni gori	2 „ 600 „
v Rusii	— „ 100 „

Skupaj 6 mil. 95 tisoč.

Na evropejsko Turčijo skoraj vsa Evropa oči obrača; najbolj važna je pa menda za Avstrijo, v Avstrii pa za Slovane, katerim so pri srcu njihovi bratje, pod turškim jarmom zdihujoči. Koliko naravnega in slavnega pôsla bi imela Avstrija, da bi rešila iz suštva oni narod in si ga pridobila sebi in njemu na korist po izgledu Prusije, ki rešuje nemške narode v severu, pa si jih združuje. Gosp. pisatelju smo iz srca hvaležni, da nam je razgrnil njihove razmere.

Dopisi.

V Hull-u na Angležkem 1. nov. P. T. — Vse angleško politično govorjenje in pisanje suče se od 18. oktobra, dné Palmerston-ove smrti, le o Palmerston-u. Kako popularen je bil ta državnik, vidi se že tudi iz tega, da je njegova smrt, akoravno je skoro 81 let star umrl, Angleže hudo osupnila. Brž drugi dan so dnevnikarji poleg smrtnega naznanila že tudi pri našali življenjepisa in takošne apoteose, kakoršnih še nikoli nisem čital. Večidel vsi dnevnikarji so izišli v črnih obrobkih. Na Palmerstonovo mesto kot prvi minister pride Russel, čegar dosedanje mesto kot minister vnanjih oprav Clarendon zavzame, bojda Napoleonov prijatelj. Kakošna bode zdaj politika angležka, ugibajo vsi časniki; kazala bo prihodnost. Fenijanci še ne mirujejo in angležkim časnikom zato še zmirom dosti gradiva pripravljajo. Središče njihovo je v Filadelfii v Ameriki, kjer je poglavar fenijanske bratovščine Colonel O'Mahony, še mlad pa energičen človek. 16. oktobra so imeli Fenijanci v Filadelfii zbor, ter se pogovorili o vojskinih pripravah; O'Mahony-ev govor, ki so ga angležki časniki razglasili, kaže največe navdušenje. — Tukaj je zdaj neprijetno vreme, vedno ali dežuje ali sever brije. Strašne nevihte so te dni na morji napravile veliko škodo, več velikih ladij se je z blagom vred pogubilo. Tudi živine je v tem vremenu na brodovih iz Hamburga mnogo poginilo, druga pa je silno slaba v Hull prišla. Goveja kuga še neprenehoma divjá, celó v zoologičnih vrtih v Londonu se je prikazala; poginilo je tu troje goved, ktere je italijanski kralj podaril, in en bison. — Naj omenim še eno vremensko prikazen. 27. oktobra so se z malim gromom ob dveh popoldne privlekli tako gosti oblaki, da je za nekoliko časa temno bilo kakor o polnoči; treba je bilo luči prižgati.

V Pragi 3. nov. † (Čelakovskov spominek. — Delavnost našega magistrata. — Sviloreja.) Društvo „Dallibor“, o katerem sem že enkrat omenil, da podpira uboge pisatelje česke in njih vdove ter jim postavlja spominke, postavilo je zopet preslavnemu pesniku spominek. Trinajst let pogrešal je narod česki spominka,

ki bi mu kazal, kje počiva mož, ki mu je toliko prelepih pesem zložil. Zdaj ima tudi Čelakovský svoj spominek, ki se je včeraj, na vseh vernih duš dan, s primerno svečanostjo odgrnil. „Sokol“ je imel okolo spominka častno stražo, „Hlahol“ peval je primerne zборе, prečastiti korar Štulc pa je izvrševal cerkvene obrede, ter govoril slavnostni govor. Pred spominkom so bila zastopana različna narodna društva, in kar pri takih priložnostih ni povsod navada, praški magistrat, ki ga je namestoval sam župan. Po dokončani slavnosti stopijo zastopniki različnih družeb k spominku in položé na-nj zelene vence, prepletene s prekrasnimi slovan-skimi trikolorami; za njimi pa so nanosili posamesni spoštovavci pesnikovi toliko vencev, da skoraj ni bilo več spominka videti. Videli smo tudi mnogo krasotic, ki so stegale nježne ročice na pesnikov spominek, da mu podelé zasluženi venec. Naj Slovencem še to omenim, da je bil Čelakovský prijatelj našega Prešerna. Ko je ranjki Prešern na Dunaji v pravniških šolah bil, ga je Čelakovský ob šolskih praznikih seboj na Česko vzel, kjer se je bil seznanil s českim narodom in česko literaturo. — Praško zastopništvo pokazalo je v kratkem času, kaj da zmore srenjska samooprava (avtonomija), in lahko ga vsaki srenji v izgled stavimo; kajti maloktero mesto skrbi tako za materijalno in duševno blagostanje svojih prebivavcev, kakor naše. Zadnjič sem že omenil novega mostú; omenil sem tudi mestne plinarne, ki je posebno koristna naprava, kajti lepi novci, ki jih je dozdej ptuje društvo iz dežele nosilo, ostanejo vprihodnjič v srenji. Ni še leto in dan, kar si je napravilo naše mesto svojo zavarovavnico proti ognju, ki zopet mnogo novcev doma prihrani. Ker je prevedelo, da je število tukajšnjih srednjih šol premajhno, in da ne zadostujejo občnim potrebam, posebno v narodnem obziru ne, je napravilo novo česko realno gimnazijo, ki se je že z letošnjim šolskim letom pričala. Že pred tremi leti napravilo je višjo národno dekliško šolo; letos pa ji je sklenila postaviti lepo poslopje, ki bode tudi po vnanji opravi zaljšalo naše mesto. Koliko pa je praškemu zastopništvu sploh mar za povzdigo českega naroda, pokazalo je najlepše takrat, ko je sklenilo pripomoči k zidanju velikega narodnega gledišča s 40.000 gold. Ne bom pa našteval še mnogo manjših naprav, kakor na pr. dekliško obrtniško šolo; kajti to bi me predaleč peljalo. Vse to pa je delo enega leta! Res lepšega sadú nismo mogli pričakovati. — K koncu še besedico o česki sviloreji, o kateri so „Novice“ že bolj obširno govorile. Razstava svilnih pridelkov, ki smo jo spomladi imeli, zbudila je dosti novih svilorejcev. Na prvo mesto pa stavimo v izgled našim svilorejcem grofa Deyma v taborskem kraji, ki ima letos 5 milijonov zdravih eno leto starih murv! Zopet lep napredek. Ker bo čez dve leti v Ljubljani gospodarska razstava, naj bi naši svilorejci že zdaj skrbeli, da bo tudi slovenska sviloreja bogato zastopana.

Iz Zagreba 3. nov. — Kakor vsako leto, so tudi letos tukajšnji pravniki na dan vseh Svetih na pokopališču sv. Jurja osnovali sjajno svečanost. 29. avgusta 1845. leta namreč spopadli ste se narodna in magjarska stranka; stranka narodna postavi se na trgu svetega Marka v gornjem gradu, ker se pa ni htela razkropiti in poleg tega še jašečega častnika, ki jo je prišel opominjati, s konja vrže, je počelo tadašnjemu banu vroče prihajati. Kmalu so se vse mestne ulice zaprle, počelo se je v tem hipu streljati in 13 od zbrane množice je mrtvih obležalo. Pogreb vseh mučenikov bil je ob enem. Ker so bili ti možje po vse znamenite osebe in ker jih je smrt ravno v tistem hipu doletela, ko so se borili za narod svoj, so jim mestnjani kolosalen železen spominek postavili, in pri tem spominku na dan vseh

šajo. Iz začetka je to pijača. „ludra“ ji pravijo, potlej pa je jesih. Da bi se to ponavljalo in še kakih 15 do 20 funtov sladkorja na vsako vedro pridevalo, bi se pijača sila pomnožila; pa tudi draga bi bila. Tako po priliki sta dva Francoza, Petiot in Chaptal delala in veliko halabuko in ropot po svetu zagnala. — Nam tega ni treba, ker žalibog! še naravnega in dobrega vina dražje prodajati in ga dalje čez avstrijske meje dober kup spraviti ne moremo.

Doklada o nekterih gospodarskih rečéh.

Dobro in koristno je mlademu vincarju, tudi o gospodarstvenih rečéh kaj vedeti. Zatoraj mu ponudim tu nekoliko poduka o njivah, travnikih, sadnem vrtu in gozdu.

Od njiv.

Vincarji navadno nimajo veliko njiv v svojo rabo in zato ne kaže dosti od tega govoriti. To pa je treba povedati, da, kjer njive na homcih, brežinah ležé, se navzdol ne orjejo, temuč poprek, da se dobra zemlja ne odplavi brez koristi na ceste in grape.

Ako je peščena njiva pognojiti, se mora na gnojnišče ilovice nametati; kjer pa je ilovno polje, naj se peska primešuje gnoju; tako se svet popravi in zboljša.

Sejejo in sadijo naj se take reči, ktere več haska ali koristi donajajo, in so potrebnejše, postavim: bob, fižol, koruza.

Naši vincarji si radi dosti živine redijo, ker to je njih blago, premoženje. Dobro! naj tedaj tudi za veliko krme, klaje skrbijo s tem, da si pese, rune, obilno pripravijo, za se in živino. Kjer je več njiv, naj tam po dva ali tri ogone, kjer jih pa ni, pod goricami, po sadunovniku, nemške detelje (lucerne) posejejo, ktera 15 let in še dalje trpi, in se dá po štirikrat kositi v enem letu; spomladi, ko je še vse rjavo, že ta zeleni. Tako ne bo trebalo po gozdih in drugih ptujih krajih trave skrivoma nabirati ali krasti, kar je sila grdo in greh. (Dal. prih.)

Národno-gospodarske stvari.

Beseda o preseljevanji v ptuje dežele.

Iz Gorenškega.*)

Žalost nas je obšla in v srce nas je zbolelo, ko smo čitali, da se več naših rojakov, in zlasti na Gorenškem, napravlja ali saj misli o prvi priliki od naše predrage domovine posloviti in v ptuje, neznane kraje podati se — košček hleba iskat. Zares daleč je prišlo, da naši rojaki resnobno kaj tacega mislijo. Že smo hotli v naši britkosti po peresu seči in za Boga prositi vsakterega, naj kaj tacega ne stori, naj potrpi in počaka, da se vrnejo boljši časi; saj vedno tako ostati ne more! Pa pomislili smo sopet na drugo plat; reklo nam je nekaj: sila kola lomi, in vaše besede ne bodo zdale nič; kadar človek na eno stran ne vé pomagati si, si more pomagati na drugo, in boljše je, da se ta stvar od vseh strani dobro prevdari in v vrsto občnih zadev naroda našega postavi, ter od izvedenih mož pod velikimi našimi lipami — po novinah slovenskih — dobro razjasni in natanko prerešeta, kakor pa siromake, ki na izseljenje, žalibog! misliti morajo, same sebi in nemili osodi prepustiti: da bi šli, Bog vé, kam, in kako se jim bode godilo — morebiti slabeje, ko doma. Prosti ljudje si v tacih zadevah ne vedó sveta; v vasi pod lipo se take stvari ne dajo rešiti; v vasi pod lipo sosed sosedu rad potoži svoje tuge in težave — „da davki

bodo zmiraj večí, da gospodi ni verjeti“ itd. — Matiče dobro vé razsoditi, ali je ajda prav vsejana, ali čbele dobro beró. To in še marsikaj Matiče bolje vé, ko mi; toda za razsodbo takih stvari, kakor je preselitev v ptuje daljne kraje, se nam pa selska lipa premajhna zdí.

„Novice“ so to zadevo pred nami že na oder postavile in že mnogo o tem prinesle; mi tedaj s tem, kar tukaj spregovoriti mislimo, le vneti že razpravi pridružimo se.

Prva in najvažnejša stvar tukaj pa je, izseljencem take kraje poiskati in nasvetovati, da si svoje stanje zares poboljšajo,

druga je: da bi se ne samo nekoliko premožnim, ampak tudi čisto revnim k preseljenju pripomoglo,

tretja je: da bi našim ljudem ne bilo treba poptujčiti in na vsaki način dómu za zmiraj odpovedati se, da bi jim ne bilo treba še le ptujega jezika učiti se, predno bi mogli v novem kraju kam ganiti se; ampak da bi izhajali z maternim svojim jezikom, da bi ostali Slovani, in da bi ostali več ali manj tudi v zvezi z svojo očetnjavo,

četrtič: da bi tako preseljenje naši slovenski domovini tudi v materialnem obziru v škodo ne bilo, ampak v prid.

Podati se v daljno Ameriko je mogoče le takim, ki imajo že precej premoženja; tako, da bi marsikdo na izseljenje celó ne mislil ne, ako bi zdaj toliko gotovega v rokah imel, kolikor mu je za pot v Ameriko in tam za to in uno treba. In kadar so tam naseljeni, kdo jim je porok, da jim bode vse prav in po volji šlo? Poslednja vojska je sevrne države amerikske v tako strašne dolgove zakopala, da so tudi tam davki kaj hudi in nič manjši ne, ko pri nas. Podati se v Ameriko je toliko, kakor odpovedati se za vedno večne čase svoji domovini, odpovedati se pa tudi svoji narodnosti, svojemu jeziku in vsemu, kar je pravemu Slovincu drago na svetu; kajti niti ni misliti, da bi naš jezik tudi v drugem rodu obdržal se v Ameriki. Če jih prav dosti gré v Ameriko in se naselijo vkup, bodo vendar le kapljica v morji; kamor se bodo ganili, bo treba angleškega jezika; zgubljeni bodo na vedno za nas in naša uboga domovina ne bode imela nikdar nobenega dobička od njih.

Pa idimo v Banat, na Ogersko, v Srbijo, nam bode kdo rekel.

Dobro! Ali pa veste, kako je v teh deželah? ali mar mislite, da je v Banatu, na Ogerskem toliko prazne zemlje še, da ne vedó, kam ž njo?*)

Res, dosti je še zemlje tam za obdelovanje; toda tam, kjer je dobra, jim je nič ne ostaja. Kikindčani — pri véliki Kikindi raste najlepša banaška pšenica — je gotovo nič ne dado iz rok; saj se celó sami zato potegujejo, da jim vlada v najem dava svoja zemljišča — pusto obdelovati pa tudi ni dosti bolj zdatno, kakor na Gorenškem polje obirati. Toda ako bi prav kaj boljše bilo, je pa cena žita toliko nižja na Ogerskem.

(Dalje prihodnjič.)

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Mili čitatelj! ker sva že v Altoni, pojdi z menoj še v bližnjo vas Ottensen, kjer na pokopališču slavni pesnik Klopstock s svojima ženama počiva. Ni treba dolgo groba iskati; pokopališče je pri cesti, ktera skozi vas pelje; okoli cerkve, in malo korakov pred cerkvijo brž pri vstopu na mirodvor razprostira se stara košata

*) Ravno se bere po novinah, da se je pretekli mesec 600 duš iz Banata v Bulgarijo blizo Kurgasa preselilo. Pis.

*) Prosimo lepo, kar ste obljubili v pismu.

lipa, pod katero je gomila, kjer počiva eden izmed prvakov nemških pesnikov. Sveta groza me je spreletela, ko stopim na to mesto, in brez šale, stal sem pred pesnikovim grobom delj kot eno uro v različne misli in občutke vtopljen. Da! prijatelj, ako hočeš prav občutiti človeško veličast, pojdi v mirni uri na pesnikov grob, — Slovenec romaj k Prešernovemu — in ne v leskeče cesarske palače ne k napušnim kraljevskim grobom, kjer te omamlja le prazen lišp, — pesnikov duh pa te vzdiguje k veličasti nebeški.

Misel rodi misel. Ko sem dva- in trikrat pročitil sicer bombastične grobne napise, ki me spominjajo Klopstoka, sem se tožno spomnil nesrečnega Prešerna, pa tudi naših mladih pesnikov. — Ker imam že tako navado, da vse, kar tujega vidim, rad z domačim primerjam in tako primerjaje modrujem, dovoli mi, čitatelj, tedaj tu nekoliko občnih opazek, ker se mi dozdevajo potrebne sedanjim okoliščinam slovenskim.

Kdor se Klopstok-a spominja, mu nehoté tudi njegova „Mesijada“ v misel pride. Slovence se vé da Klopstok-ova „Mesijada“ mnogo ne zanimiva, ker je menda še Nemcev malo, kateri bi bili celo delo prečitali, vkljub vsem lepim mislim, ktere se v uji nahajajo, pa Jugosloveni imamo sličen pesmotvor, namreč Palmotićevo „Kristijado.“ Ne, da bi komu silil „Mesijado“, akoravno sem jo sam precej pazljivo čital, al onim častiteljem Palmotičevim, ki „Kristijado“ kot „chef-d'oeuvre“ smatrajo, moram reči, da „Kristijade“ po vse ne poznajo in Palmotiča celó krivo sodijo. Čital in pročitil sem z vso pazljivostjo „Kristijado“ in druge Palmotiče spise, kar jih je mogoče dobiti, pa reči moram, da „Kristijada“ izvzemši prekrasni jezik in one scene, v kterih je pesnik Gunduliča nasledoval, nima tolike vrednosti, kakor Klopstokova „Mesijada“, in to zato ne, ker stvar ni originalna. Palmotič je genialen improvizator v svojih igrah (in ta njegova vrednost se, skoro bi rekel, prezira) in mojster v jeziku. To sem pri tej priložnosti le zato omenil, ker se na nekterih nemško-slovenskih gimnazijah Palmotičeva „Kristijada“ čita. Ako se za prvo vajo v hrvaščini že stari Dubrovčani prebirajo, naj bi se čital Gunduličev „Osman“ ali Djordjevičevi klasični pesmotvori, kakor na pr. „Suze Mandaljane pokornice u marselskoj spili“; to so stvari zanimive in zares klasične. Pa tudi psalmi Djordjevičevi so vredni, da se čitajo, ker krasen in veličasten je jezik in izraz tako, da menda nima noben narod take biblične poezije v svojem jeziku; veličastnije ni mogel David popevati. — Kdor je na gimnazii Klopstoka čital, gotovo se še spominja njegovih dolgočasnih ód in staro-grških in rimljanskih meril, v kterih so pisane; ta „mixtum compositum“ v teh odah preiskavati in reševati, je ubogemu gimnazijalcu v vročih letnih urah pač presneto sitna stvar. Dobro se zato še spominjam dosetljive opazke o Klopstok-ovih odah enega mi najdražih učiteljev (se ve da Slovenca), da, kdor spati ne more, naj Klopstokove ode čita in lahko bo zadremal. Dalje je pristavil ta gospod, da bi zdravniki takim bolnikom, ki spati ne morejo, prav dolgočasne in neslane pesmi odredovali za čitanje, in gotovo bi dober uspeh s tem imeli. — Kako je pa z nami Slovenci, smo že oskrbljeni in osrečeni s tako poezijo, pri kteri se nam brž zeha in ako se ne razsrdimo ter stvari za duri ne pahnemo, čitaje brž zaspimo? O da, in kako še! Zdravniki in vi, ki spati ne morete, kupite si le slovenski „epos“, pa tudi milotinke, žalostinke in take druge tinke, v kterih zaljubljeni po zgubljeni mladosti (!) in ljubezni (!?) zdihujejo, ako jih ljubica enkrat čez rame pogleda, ali na njihovo blebetanje ustnice zarobi. Taki zaljubljeni poetiči mislijo, da si bodo s tem Prešernovo slavo pridobili, ako njega opičarijo!

Siromački! opica ostane opica, da še tako svojega mojstra oponaša. — Pri drugi priložnosti hočem natančnije o slovenskem pesništvu govoriti; danes je le na to nanesla beseda, in mislim, da „Novice“ ne bodo tej opazki prostora odrekle. Zakaj bi se včasi tudi tam resnica ne povedala, kjer oči kolje, ako je le rečeno slovstvu našemu v prid.

Mudí se mi že na Angležko, zato pustimo Klopstokov grob in slovenske „pesnike“ ter hajdmo v hamburško loko, na katero imamo prekrasen pogled iz visocega nabrežja. Z milim mi hamburškim prijateljem, ki me do loke spremlja, podam se poslovit v gostivnico, kamor naji je glasovita „Marseillaise“ vabila, kajti gromovito je zadonelo:

Allons, en fants de la Patrie
Le jour de gloire est arrivé itd.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

Poziv drugi

svojim rojakom na Tominskem.

Že lani enkrat poslal sem bil po „Novicah“ poziv vsem domoljubom po Tominskem, Cerkljanskem, Bovškem in Kanaljskem, da bi stopili v družbo „Matice slovenske“ v Ljubljani. Ali ni se pokazala na dan v vseh teh čveterih okrajih ne živa duša ne. Jemal sem pogostoma v roke „Novice“, nadjaje se, da najdem v Matičinih sporočilih med novimi udi kacega domačega znanca, pa žalibog! na nobenega domoljuba nisem našel.

Vendar, če je tudi ta žalostna moja opazka resnična, še nikakor ne obupam, saj ne nad tominskimi domoljubi. Sklenil sem toraj, obrniti se v drugo do svojih rojakov s polnim zaupanjem, da ta tominski moj klic ne ostane glas upijočega v puščavi. Obračam se pa danes pred vsem do tominskih fantov in jim rečem: Dragi tovarši in prijatli moji! obljuovali smo že večkrat v veselih družbah v čitavnici in drugod, da ostnemo vselej zvesti sini svoji materi slovenski domovini. Prilika je zdaj lepa, djansko pokazati to. Iz vseh drugih slovenskih krajev dohajajo obilni darovi duhoviti in materijalni na oltar domovine. Mi na Tominskem, ki smo se bolj med zadnjimi spoznali za slovenske sinove, nismo svojih duševnih moči še tako izurili, da bi mógli ž njimi prav očividno podpirati domovino, zato podpirajmo jo pa z materijalnimi (z denarom), kolikor le moremo. Vpisujmo se drug za drugim v družbo Matice slovenske! Saj ni to tak strošek, da bi naše moči presegel. Kdor le berač ni, če le hoče, pa je ud „Matice slovenske.“ V enem letu 2 gold. ni taka reč. Kdor pa je kolčikaj premožen, tudi lahko dene na stran 5 let vsako leto po 10 gold. in postane s tem Matici dosmrten ud. Kako, ako bi napravili izmed sebe slovensk odbor? Če je nas le 10 taci, zložimo vsako leto 10 let zaporedoma vsaki 1 goldinar, pa bo 100 gold., in s tem vpišemo trg Tomin ko več en ud Matici. Dalo bi se pa to še le pred zvršiti, tako: V Tominu nas je okoli 900 prebivavcev. Ko bi dal le vsak deveti en goldinar, imeli bi brž 100 gold. skupaj. Okoli 140 hiš je tukaj, tedaj bi tudi ne bilo treba vsaki hiši še celega goldinarja dati, pa bi bilo. Ker pa iskrica domoljubja ni še vsake hiše, še manj pa vsacega prebivavca prešinila, ne moremo tega pričakovati, zato moramo tisti naprej, kterim je slovenske omike žar nekoliko že glave razvedril. Mi Tominci imamo že skoraj dolžnost, z lepimi domoljubnimi izgledi drugim krajem v naši okolici pot kazati. Kar bodo priprosti pri nas lepega videli, radi bodo posnemali, in tako, če naše

Toda ne samo iz tega ozira se nam važno zdí, da se ladije iz črnega morja v Trst in Reko vedno prevažavajo; važno je tudi zato — po naših mislih — ker je tako vsakteremu prilika dana za majhne denarje domú vrniti se, ako bi se mu v novi domovini ne dopadalo, ali, če bi ti njega obiskati hotli; vse to bi bilo mogoče brez prehudih stroškov.

Ta pot — namreč po morji iz Trsta v Krč — pa ni ne najkrajša in tudi najhitrejša ne, in to zato, ker ne pelje naravnost, ampak treba je, da jo ladija najpred na jug, potlej na izhod, potem na sever, in nazadnje spet na izhod zavije, predno pride v Krč. Trpelo bi mesec dni, tudi 40 dni, da bi se dospelo do Krča; pa saj tudi po gonkah od Zidanega mosta na Štajarskem do Belega grada vožnja trpi dobre 3 tedne. Druga veliko bolj kratka, hitrejša in bolj naravnost pot — toda bolj draga — bi bila z parobrodom po Savi in Donavi do Galaca z avstrijskim, in od tod do Krča, nekoliko po Donavi, potlej pa po črnem morji z ruskim parobrodom. To vožnjo mi rajtamo od Siska do Krča na 10, in od Krča nazaj do Siska na 12 dni. Stroški pa bi prišli na III. redu od Siska do Krča na 43 gold., — od Krča nazaj do Siska pa le na 41 gold. od osebe — se vé, da brez hrane, in od orodja bi bilo tù posebej plačati. (Dal. prih.)

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Akoravno nisem imel na klobuku napisa „Auswanderer“, vendar brž spoznajo, da moram blizo kaj takega biti. Kmali me povabi prav vrl mlad človek v družbo, rekši: „pojdi, brate, k nam; jeli da tudi ti zapustiš Nemčijo in greš z nami v Ameriko?“ „Za sedaj sem namenjen na Angležko“ — mu odgovorim; „dobro“ — dostavi govornik — za sedaj se tudi mi peljemo v Hull in od tod po železnici v Liverpool, odkodar nas bode brod v Ameriko nesel.“ Izselenike sem več dni videl ponosno hoditi po Hamburgu; vsi imajo na kapa napisa „Auswanderer.“ Poprej se nisem mnogo za te ljudi menil; al zdaj, ko so se ločevali od domovine ali evropskega kontinenta, bilo je vredno jih opazovati. Obloženi so bili še bolj ko avstrijski vojaki od nog do glave z vsaktero robo. Kteri so se vina, pive ali žganja navdali, bili so na videz zeló veseli, z očés pa so tiho in zamišljeno se zadnjikrat na Hamburg ozirali, sopet drugi so pri tem to in uno v brke mrmrali, in nekterim, posebno ženskam, bilo je pri srcu nekako tesno, in solze so se jim vtrinjale.

Velikanski parobrod plava ponosno po Labi, in človek se ne more nagledati lepega pobrežja v Holštajnskem do sela Blankenese; potem pa ni nič več prijetnega. Veter je tulil, da skoro ni bilo vrh broda obstati in kapitan je pri Kuxhafen-u dolgo premišljeval, bi se li podal naprej ali ne; naposled vendar reče: hajdimo! in ladija se ziblje naprej v sinje morje. Že ko sem se po jadranskem morji vozil, želel sem si male nevihte, da bi se prav nazibal in valov nagledal; al ta želja se mi takrat ni bila spolnila; zato pa tem bolje tukaj na severnem morji. Krasen je bil pogled valov, ki so se proti brodu zaganjali, al ta velikán preponosen se je le malo zmenil za nje; le zazibal se je včasih tako, da, spredej na nosu mu stojé, sem mislil zdaj v morji kite, zdaj v oblakih copernice videti. Takošno zibanje je prav prijetno, dokler se — želodec ne vznemiri; al potem si vsakdo rad mirne vožnje želi.

Poleg že omenjenih naseljenikov, kteri so bili pri nevihti vsi mirni in tihi, sem imel še drugo tovaršijo, ki pa je vedno godrnjala, in ta mi je bila presneto neugodna. Angleži natlačijo svoje brode tako, da se vsak

kotič upotrebiti mora; na tem parobrodu je bilo popotnikov vsake vrste in vsacega stanú, poleg teh pa več kakor sto glav goved in še več ovác in ogerskih svinj. Uboga živina se na brode tako natlači, da se kar gibati ne more; ravná se tam ž njo kakor z mrtvim blagom; surovi mornar ne vé, da živino bolí, ako po nji hodi. Milovanja vredne so te stvari, zlasti ko se jim k vsem težavam še môrska bolezen pridruži. Že drugi dan je po burni vožnji pocepalo nekoliko goved, ovác in svinj.

Tako se je zibal velikanski parobrod tri dni in tri noči po nemirnem morji, predno se nam je zelena Anglija prikazala. In kaj misliš, dragi čitatelj, da naj poprej zagledaš, kadar si se tukaj suhi zemlji približal? — dimnike, iz kterih se dim in par iz kotlov in mnogovrstnih mašin vzdigujeta. — V mesto Hull treba se je še nekoliko po široki in globoki reki Humber peljati, ktera je pa takošna, da skoro ne veš, kdaj morje neha in kdaj se začne reka.

Tukaj bodem od zdaj bolj natanjčen potopisec kakor sem bil dozdej, in skrbel bom, da te z „John Bullom“ kar največ mogoče seznanim.

Kadar se pripelješ v kakošno angležko luko (barkostajo) in podaš v katero mesto, ni ti treba z drugim oskrbljenemu biti, kakor z denarjem, — za potne liste in drugo tako bažo te živa duša ne popraša. Seboj pa ne smeš prinesiti polnih steklenic vina ali druge vinske pijače; posebno ostro je paprepovedano, da ne smeš več imeti kakor pol funta tobaka in 25 smodek, ali pa 50 smodek brez drugega tobaka. Ako imaš te robe več, ti Anglež brž stanovanje pripravi, katero on „jail“ (izgovarjaj džel) imenuje, po našem pa se mu za por pravi. Glavna stvar za človeka je zmirom, dokler se nesitnega življenja ne znebi, hrana in stanovanje; to mora tudi najbolj idealističen modrijan poznati, in ako noče, ga svetujem teden dni zapreti in mu ne jesti in ne piti dati, pa, bogme, da bode občutil, da človek ima tudi telesne potrebe. Vendar kamo s tem! Hotel sem le reči, da prišedši iz ladije se mora v gostilnico podati in se s stanovanjem in hrano oskrbeti. Da vse to dobiš, ti je poleg denarja še neobhodno potrebno saj nekolikošno znanje angležkega jezika, ali pa moraš tolmača imeti. Anglež ti tujega jezika ne govori. Lesèm naj pridejo tisti Nemci in nemškutarji, ki se tako napenjajo za svoj jezik, češ, da prideš ž njim po vsem svetu, pa bojo videli, kako piškave so njih besede. Anglež pa tudi ni tako priljuden, kakor so naši „hotelčani“, da bi ti brž prinesel „speisezettel“ v treh ali štirih jezicih. Pri „dinner-u“ ne obedvaš navadno sam, temoč v skupni družbi, postreže se ti dobro, se ve da glavne jedi so „roastbeef, beefsteak, pudding“ itd. pa tudi mnogo vsakovrstnih sladkarij ne manjka. Jez tem jedilom drugega nič očitati nimam, kakor to, da so predrage, akoravno sem slišal domá na Slovenskem, da angležke jedí le Anglež sam vživati more. (Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

O prevodu Iridiona.

Od Sotle 8. decembra. — Kar si enkrat namenil, imaš koj izpolniti, ker bi se drugači lahko kesal. Tako sedaj premišlujem, odkar sem v „Glasniku“ bral glas, da je že nekdo poslovenil Iridiona, gotovo misleč, da bo ta knjiga pomagala naši literaturi. — Začetne besedice v tem dopisku tičejo se namreč tega, kar sem pred nekimi meseci prebravši to delo in zrelo nezrelo kritiko v „književniku“ koj mislil: Ne daj Bog, da kteremu Slovincu pride na um, pa da je posloveni; in zatega del sem odločil spregovoriti besedico o tem delu. Zamu-